

การพัฒนาแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

Development Model of Restorative Justice by Participation of Community

ณฐ นารินทร์

Nat Narinth

จรินทิพย์ ตรัยตรงตรีคุณ

Jrintip Tritrungtreekoon

ภาควิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

E-mail: tkolinvader@gmail.com

(Received : October 04, 2019 Revised : January 30, 2020 Accepted : February 20, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนของ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านห้วยหล่อดุก หมู่บ้านห้วยดินหม้อ และหมู่บ้านแม่ต๋อนน้อย

ทั้งนี้ ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม การประชุมสัมมนาร่วมกับชุมชน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนประสบกับปัญหาหลายสาเหตุ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน และปัญหาหนี้สิน ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนฯ ในขั้นต้นนั้น ยังไม่สามารถใช้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาได้ เนื่องจากผู้ได้รับหน้าที่ขาดความเข้าใจในบทบาทการดำเนินงาน ขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ขาดการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้นำปัญหาดังกล่าวไปสู่การดำเนินการแก้ปัญหาโดยชุมชน ได้พบว่าแต่ละหมู่บ้านมีรูปแบบการแก้ไขปัญหาโดยใช้การประนีประนอมข้อพิพาทที่อาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนเป็นแกนหลักสำคัญร่วมกับชุมชน มีกฎหมายหมู่บ้าน มีวิธีการขอใช้การกระทำความผิด มีการคืนความสัมพันธ์ เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนสามารถนำผลที่ได้ไปพัฒนาเป็นรูปแบบการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตามควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางในการพัฒนาทักษะ ความรู้ และประเมินผลแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนสามารถอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนได้ต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การมีส่วนร่วมของชุมชน ยุติธรรมชุมชน

Abstract

This research has objectives for study and develop model of restorative justice by participation of community. To study operation model of community justice Mae Tuen sub-district, Omkoi district, Chiang Mai province in management of problems that affect community of 4 villages are Ban Mai , Ban Huay Lor Dook, Ban Huay Dee Mor and Ban Mae Tuen Noi.

In order that, has qualitative research included studying current condition problems and model of restorative justice by field survey, conference with community to bring knowledge for evaluation in develop model of restorative justice.

The results revealed that community has drug problem, affray problem, land benefit problem and debt problem. Which community justice Mae Tuen sub-district initially cannot use model of restorative justice by participation of community for problems management because of commissioner lack of understanding in the role to operation, lack of systematic management, lack of public relations to community. Researchers have to bring the problems for solving process by community. Found that each village has model for solving problems by conciliation under sub-district headman, village headman, community leader to be the main part with community, village rules, methods to reimburse the offense, restoring relations for solving problems by themselves. That community justice Mae Tuen sub-district can take the results to develop operation model. However, should be support from central authority for develop skills, knowledge and evaluate the guideline to give community justice Mae Tuen sub-district can provide justice for community.

Keywords: Restorative justice, Participation of community, Community justice

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, 2550) ที่มุ่งเน้นวิธีการระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งเพื่อจัดการปัญหาการกระทำ ความผิดที่เกิดขึ้น เพิ่มบทบาทผู้เสียหายและสมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในระบบกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น (Umbreit, 1998) รวมถึงแสวงหาแนวทางป้องกันปัญหาการกระทำ ความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Marshall, 1999) แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย หรือกระบวนการยุติธรรมแบบทางการ ที่มุ่งเน้นการ ลงโทษและการแพ้ชนะในทางคดี ซึ่งก่อให้เกิดผลเสีย เช่น จำนวนคดีที่เพิ่มขึ้นในศาล การสูญเสียค่าใช้จ่ายทาง คดีความ และไม่อาจเยียวยาความรู้สึกของคู่กรณีที่ขัดแย้งให้กลับคืนสู่ความสัมพันธ์อันดีได้

ในหลายประเทศได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้เพื่อระงับข้อพิพาท ทั้ง การใช้ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายในชั้นศาล (The report of the truth and reconciliation commission, 1998) และการใช้ระงับข้อพิพาทในชุมชน (Zehr, 1990) โดยได้พบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้สร้างความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Umbreit & Greenwood, 1998) รวมถึงความพึงพอใจกับผลการดำเนินงาน (Power, 1996) โดยแต่ละประเทศ แต่ละ ชุมชนมีรูปแบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของ สภาพลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ได้เป็น 5 รูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ 1) รูปแบบการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความ ผิด (Victim offender mediation: VOM) (Galaway & Hudson, 1966) 2) รูปแบบการประชุมกลุ่ม ครอบครัว (Family group conference) (Zehr, 1990, p.256) 3) รูปแบบการเตือนวากา วากา (Wagga wagga) (Young & Gool, 1999) 4) รูปแบบพิจารณาลงโทษโดยที่ประชุม (Circle sentencing) (Yukon territorial court, 1996) และ 5) รูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community reparative boards) (Karp & Clear, 2000)

สำหรับประเทศไทยได้มีการทดลองใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เมื่อปี พ.ศ. 2547 โดย นำมาใช้ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย ซึ่งส่วนมากจะใช้รูปแบบการประนอมข้อพิพาทหรือการ ประชุมไกล่เกลี่ยกับคดีอาญาอันยอมความได้ นอกจากนี้แนวทางนโยบายของประเทศไทยมีแนวโน้มทิศทางที่ ต้องการขับเคลื่อนและพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่น มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรม ชุมชน (ศยช.) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกิจการอำนวยความยุติธรรม ของชุมชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับภาครัฐ (กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, 2550) โดยจังหวัดเชียงใหม่ ได้เริ่มต้นดำเนินการ จัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 จำนวน 25 ศูนย์ (สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เชียงใหม่, 2557) ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพิ่มเติมและกระจายลงไปยังองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 209 แห่ง (กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมระบบงานยุติธรรม สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เชียงใหม่, 2560) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นำชุมชน คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้ความ ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนที่เดือดร้อน แก้ไขข้อพิพาทในชุมชนโดยให้คู่กรณี ผู้เสียหายและชุมชนมีส่วนร่วม

ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทโดยอาศัยรูปแบบของค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภายใต้ขอบเขตเงื่อนไขของกฎหมายบ้านเมือง อย่างไรก็ตามการพัฒนาให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้จัดตั้งขึ้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่อยู่ห่างไกลย่อมส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม 2) ศักยภาพชุมชนนั้นๆ ได้มีความความรู้ความเข้าใจความสามารถในการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือไม่ 3) การส่งเสริมสนับสนุนแนวทางปฏิบัติจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง

กรณีศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดตั้งตามคำสั่งที่ ยธ. 02039/16090 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 มีขอบเขตด้านพื้นที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่มาก ทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างล่าช้าและยากลำบาก บางครั้งถูกเอาเปรียบด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม ในส่วนของประชากรประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายผสมผสานวิถีชีวิตในแต่ละหมู่บ้านซึ่งมีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตและกฎเกณฑ์ในการใช้ดูแลควบคุมการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนเผ่าต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนตำบลแม่ตึ่นฯ ผนวกกับกฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติ กฎหมายของทางการที่เป็นความแปลกใหม่ของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนและการทำหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนของกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มให้เกิดความสมานฉันท์แก่คนในชุมชน ดังนั้น จึงควรได้มีการประเมินศักยภาพความพร้อมชุมชนสำหรับการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนแก่ผู้ทำหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน อีกทั้งการประสานความร่วมมือของผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านให้ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับวิธีการจัดการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน การจัดการปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชนซึ่งมีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ แก้ไขพฤติกรรมความประพฤติของผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กลุ่มคนที่หลากหลายในชุมชนตำบลแม่ตึ่นให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

จากเหตุดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่ควรต้องศึกษาและพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ อาศัยประชาชนในชุมชนบริเวณใกล้เคียงศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านห้วยหล่อตูก หมู่บ้านห้วยดินหม้อ และหมู่บ้านแม่ตึ่นน้อย ให้เข้ามามีส่วนร่วมเข้าใจรับรู้ตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน ตลอดจนแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิธีแก้ไขปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้อันจะนำไปสู่การพัฒนาและประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อนำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนไปประยุกต์ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และประเมินผล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลชุมชนเป้าหมาย วิเคราะห์ศักยภาพศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน รูปแบบการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประชากรในชุมชน วิเคราะห์สภาพปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน และรูปแบบวิธีการแก้ไขปัญหา การวิพากษ์โดยผู้เชี่ยวชาญงานยุติธรรมชุมชน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาประเมินผลเพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านห้วยหล่อดุก บ้านห้วยดินหม้อ และบ้านแม่ต๋อนน้อย ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน จำนวน 3 ราย ผู้นำชุมชนของ 4 หมู่บ้าน จำนวน 4 ราย ประชาชนในชุมชน 4 หมู่บ้าน จำนวน หมู่บ้านละ 100 คน

1.2 กลุ่มผู้สนทนากลุ่มและการวิพากษ์ ประกอบด้วย 5 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน จำนวน 3 ราย ผู้นำชุมชนของ 4 หมู่บ้าน จำนวน 4 ราย ประชาชนในชุมชน 4 หมู่บ้าน จำนวน หมู่บ้านละ 50 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 1 คน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 6 คน

1.3 กลุ่มผู้ประเมิน ประกอบด้วย คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลแม่ต๋อน จำนวน 3 ราย ผู้นำชุมชนของ 4 หมู่บ้าน จำนวน 4 ราย ประชาชนในชุมชน 4 หมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านละ 10 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ วิพากษ์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยทำความเข้าใจสถานการณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยทำการศึกษา แบ่งเป็นเครื่องมือการสนทนากลุ่มและการวิพากษ์ ใช้แนวคำถาม 4 ประเด็นดังนี้ 1) วิเคราะห์สาเหตุและสภาพปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน และปัญหานี้สิน 2) รูปแบบการแก้ไขปัญหของ 4 หมู่บ้าน และการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน 3) ปัญหาการดำเนินงานของชุมชนและศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน 4) แนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปประเด็น และการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) นำข้อมูลประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการสนทนากลุ่มร่วมกับชุมชนโดยแบ่งกลุ่มหมู่บ้านเป็น 4 กลุ่ม ร่วมกับเจ้าหน้าที่ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนโดยผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นผู้ดำเนินการตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลและวิพากษ์รูปแบบกระบวนการแก้ไข-ปัญหาโดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ไขปัญหาสำหรับศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การสังเคราะห์จากประเด็นการสัมภาษณ์เชิงประจักษ์ในชุมชนกรณีศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายในชุมชน
2. สังเคราะห์ข้อเสนอแนะให้เป็น 2 แนวทาง เป็นข้อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. นำข้อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนให้กับผู้นำชุมชนกรณีศึกษาเพื่อรับฟังการวิพากษ์
4. จัดเวทีนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นแนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมจำนวน 50 คน ประกอบไปด้วยกรรมการหมู่บ้าน และชาวชุมชน
5. นำเสนอคู่มือการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัย

การศึกษานี้ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น และหมู่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้านในตำบลแม่ตึ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านห้วยหล่อดุก หมู่บ้านห้วยดินหม้อ หมู่บ้านแม่ตึ่นน้อย ได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน และรูปแบบวิธีการแก้ไขปัญหามาของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีการศึกษาที่สามารถนำเสนอข้อมูลประเด็นเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพลักษณะโดยทั่วไปของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน

นักวิชาการ John Cohen และ Norman Uphoff ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ว่าสามารถแบ่งออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) (Cohen & Uphoff, 1980) ประกอบกับแนวคิดของโกวิท พวงงาม ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วม (Participation) นั้น มีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคนในกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มโดยมีแรงกระตุ้นช่วยให้เกิดความช่วยเหลือ (Contribution) รับผิดชอบ (Responsibility) ต่อกิจกรรมร่วมกัน (โกวิท พวงงาม, 2553) ดังนั้นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลแม่ตึ่น ควรต้องอาศัยการสร้างช่องทางมีส่วนร่วมจากกิจกรรม และการสร้างแรงจูงใจ โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน ให้คนในชุมชนแต่ละกลุ่มหมู่บ้านได้เกิดความรู้สึกรู้สึกและมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหของคนในชุมชน ร่วมกันในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น

ในขั้นต้นคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพลักษณะโดยทั่วไปของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น เพื่อให้บริการงานยุติธรรมชุมชน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ตึ่น ในปี พ.ศ. 2560 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐและการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ พิจารณาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความพัวพันและความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษ รวมทั้งผู้ถูกคุมประพฤติให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ เผยแพร่ความรู้และข้อมูลด้านยุติธรรมแก่ชุมชน ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่นที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งไม่ได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และขาดการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการ

ปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนในชุมชน จึงทำให้ไม่มีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมอย่างเป็นระบบ เจ้าหน้าที่นิติกรองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋อนเท่านั้นที่ได้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ชุมชน นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รู้ถึงการมีอยู่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนเพราะการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนให้แก่ประชาชนในชุมชนยังไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่เกิดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) แต่อย่างใด

ในขั้นต่อมา คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเพื่อนำปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนนั้นนำมาสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลแม่ต๋อน ตามแนวคิดของโกวิท พวงงาม (2553) โดยได้มุ่งเน้นไปยังชุมชนจำนวน 4 หมู่บ้านในตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านห้วยดินหม้อ หมู่บ้านห้วยหล่อตูกและหมู่บ้านแม่ต๋อนน้อย ได้ค้นพบว่าทั้ง 4 หมู่บ้านมีลักษณะพื้นที่อยู่ห่างไกลความเจริญ เป็นชุมชนที่อยู่บนภูเขา ทำให้ยากลำบากต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย ส่วนประชากรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม เช่น ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มูเซอ ลัวะ ซึ่งมีระดับการศึกษาพื้นฐานยังอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง อาชีพส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมตามฤดูกาล มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมูบ้าน จากข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นโจทย์สำคัญในการค้นหารูปแบบกระบวนการสมานฉันท์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้อำนวยความสะดวกยุติธรรมในชุมชนตำบลแม่ต๋อน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้ง 4 หมู่บ้าน และได้พบปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชน ดังนี้ 1) ปัญหายาเสพติด 2) ปัญหาการทะเลาะวิวาท 3) ปัญหาผลประโยชน์ที่ดิน และ 4) ปัญหาหนี้สิน

ส่วนที่ 2 รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

Howard Zehr นักวิชาการชาวอเมริกา และ John Braithwaite นักวิชาการชาวออสเตรเลีย ได้นิยามไปในทำนองเดียวกันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกของภาครัฐที่มีต่อชุมชนและสังคม โดยมุ่งเน้นการเยียวยาผู้เสียหาย การฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนมาเป็นคนดีในสังคม เพื่อลดการต่อสู้คดีในชั้นศาล ทำให้ชุมชนและสังคมสามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้งร่วมกัน (Zehr & Braithwaite, 1995)

David R. Karp & Todd R. Clear นักวิชาการชาวอเมริกา ได้ให้ความหมายกระบวนการยุติธรรมชุมชนว่า เป็นการทำงานร่วมกันของชุมชนที่เป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยมีเป้าหมายเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมระดับชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน (Karp & Clear, 2000)

อย่างไรก็ตามนักวิชาการไทย ภูวน อุณัจจน์, สุมิตร สุวรรณ และสันติ ศรีสวนแดง ได้อธิบายถึงจุดร่วมระหว่าง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกระบวนการยุติธรรมชุมชน คือ “การใช้ชุมชนในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน” โดยอาศัยการส่งเสริมระบบ การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ชุมชน (ภูวน อุณัจจน์, สุมิตร สุวรรณ และสันติ ศรีสวนแดง, 2561) ประกอบกับแนวความคิดของ เสน่ห์ จามริก (2540) ที่ให้ความหมายเกี่ยวกับ “การมี

ส่วนร่วมของประชาชน” ว่า หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา โดยมีการแบ่งขั้นตอน เป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหา 2. การมีส่วนร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหารวมถึงร่วมวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มาของปัญหา 3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา 4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน และ 5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (เสนห์ จามริก, 2540)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยุติธรรมชุมชนดังกล่าว มาผนวกเข้ากับแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนข้างต้น โดยได้ทำการศึกษาสำรวจถึงปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชน ทั้ง 4 หมู่บ้าน ซึ่งได้ค้นพบปัญหาสำคัญ 4 ปัญหาได้แก่ 1) ปัญหายาเสพติด 2) ปัญหาการทะเลาะวิวาท 3) ปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน และ 4) ปัญหาหนี้สิน จากนั้นได้นำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ 1) รูปแบบการประนอมข้อพิพาท 2) รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว 3) รูปแบบการเตือนวากา วากา 4) รูปแบบพิจารณาแบบล้อมวง และ 5) รูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์กับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนร่วมกับประชาชนในชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้านในตำบลแม่ตั้น โดยได้ทำการสนทนาและวิพากษ์แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อหารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่เหมาะสม ซึ่งได้แบ่งกลุ่มประชาชนของแต่ละหมู่บ้านออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งพบว่าทั้ง 4 หมู่บ้านในตำบลแม่ตั้นมีผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งบางกลุ่มมีกฎหมายหมู่บ้านในการอำนวยความสะดวก และส่วนใหญ่ได้ใช้รูปแบบการประนอมข้อพิพาทเป็นรูปแบบหลักในกระบวนการแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน เนื่องจากมีความรวดเร็วและเชื่อมั่นว่าผู้นำชุมชนคือบุคคลที่น่าเชื่อถือสามารถให้ความเป็นธรรมได้ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนเห็นว่า ควรผนวกวอร์มรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รูปแบบการประนอมข้อพิพาท กับรูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน ที่ประกอบด้วยคนในชุมชนแต่ละกลุ่ม อาจมีผู้แทนจากทางการ สมาชิกครอบครัวผู้กระทำความผิด ผู้นำชุมชน ร่วมกันแสวงหาแนวทางทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ความยุติธรรมสูงสุดแก่คนในชุมชนทุกกลุ่ม อันเป็นการที่เปิดโอกาสให้กลุ่มคนต่างๆในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

สำหรับการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนนั้นทั้ง 4 ปัญหานั้น ชุมชนได้นำเสนอวิธีการดังต่อไปนี้

1. การแก้ไขปัญหาเสพติด

ชุมชนเสนอว่าควรป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยชุมชนร่วมกันสอดส่องสังเกตการเปลี่ยนแปลงในชุมชน และควรจะต้องมีสมุดบันทึกรายงานกระบวนการสอดส่องความเรียบร้อยให้กับผู้นำชุมชนเพื่อเป็นหลักฐานผลดำเนินงาน และควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานส่วนกลางในการร่วมกันแก้ไขปัญหา

2. การแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาท

ชุมชนเสนอว่าการประนอมข้อพิพาทโดยผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการเพื่อหาข้อยุติระหว่างคู่กรณีรวมถึงจัดทำบันทึกรายละเอียด อาศัยกฎของหมู่บ้านในการเยียวยาเป็นจำนวนเงินกรณีได้รับ

ความเสียหาย และการบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมและคืนความสัมพันธ์อันดีให้แก่ชุมชน

3. การแก้ไขปัญหาลดผลประโยชน์ที่ดิน

ชุมชนเสนอว่าให้ผู้นำชุมชนที่เป็นแกนหลักในการระดมข้อพาท จัดทำบันทึกปัญหาความขัดแย้งกรณีปัญหาผลประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้กรณีปัญหาส่วนรวมจะได้มีการประชุมกับชุมชนเพื่อรวบรวมปัญหาเพื่อนำเสนอแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณา ซึ่งควรมีเจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในการตรวจสอบความถูกต้องแนวเขตแดน รวมถึงการให้คำปรึกษากรณีปัญหาความขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ดินของชุมชน

4. การแก้ไขปัญหานี้สิน

ชุมชนเสนอว่าการระดมข้อพิพาทควรจะเป็นความลับเพราะเป็นเรื่องส่วนบุคคล โดยผู้นำชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้านจัดทำบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับข้อตกลงเกี่ยวกับการชำระหนี้ จากการที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อชุมชน ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำคู่มือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนตำบลแม่ต๋อน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง วิธีการระดมข้อพิพาท แบบฟอร์มแจ้งเรื่องร้องทุกข์ บันทึกข้อตกลงการระดมข้อพิพาท และเครือข่ายหน่วยงานให้ความช่วยเหลือประสานงานด้านความยุติธรรม เพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนใช้เป็นรูปแบบสำหรับการปฏิบัติงานอำนวยความสะดวกและแก้ไขปัญหามาแก่ชุมชน

ส่วนที่ 3 การพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภอมกนัย จังหวัดเชียงใหม่

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันนี้ ได้แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบรายบุคคลในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมที่มีตามกฎหมาย เช่น การได้รับหมายเรียกมาให้ปากคำในการสอบสวน การแจ้งเหตุความผิดต่อเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย การช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมที่มีตามโครงการ เช่น ประชาชนสมัครใจเข้าร่วมโครงการของทางราชการ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบองค์การเอกชน (สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, สุจินต์ เสนาแพทย์, รพีพร สายสงวน และวสิน อุดันโน, 2562) ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวนี้มีลักษณะที่เป็นทางการ และมักจะสิ้นสุดเมื่อถึงกำหนดระยะเวลา ทำให้ขาดจิตสำนึกรับผิดชอบในการจัดการแก้ไขปัญหาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการพัฒนาร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ควรมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ 1) ผู้นำชุมชนมีความเห็นพ้องกัน มีความสามัคคี และมีศักยภาพที่ดี 2) ชุมชน หรือคนในชุมชนเข้าใจและเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ และ 3) ความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) ซึ่งมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งสร้างความสมานฉันท์ให้ทุกฝ่ายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาผลกระทบได้มีบทบาทและส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน (เพลินตา ตันรังสรรค์,

2553) ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมกับกรณีปัญหาในชุมชน ซึ่งรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนตำบลแม่ต๋อน คือ รูปแบบการประนีประนอมข้อพิพาทและรูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชนอันเป็นการผสมผสานแนวคิดทางตะวันตกและเป็นการนำ”คุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนมาใช้” (Marshall, 1999)

คณะผู้วิจัยจึงได้นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน กลุ่มประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อชุมชนตำบลแม่ต๋อน ในจำนวน 4 ปัญหา มาจัดทำคู่มือสมานฉันท์ อันมีรายละเอียดองค์ความรู้ทางกฎหมาย ขั้นตอนวิธีการ รูปแบบฟอร์มการรับเรื่องราวปัญหา แบบบันทึกสัญญาประนีประนอมยอมความ เพื่อให้ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชนผู้เกี่ยวข้อง ผู้ทำหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนและประชาชนในชุมชนตำบลแม่ต๋อนทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้ใช้สำหรับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ชุมชนตำบลแม่ต๋อน อันเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลแม่ต๋อน มีการทดลองใช้คู่มือสมานฉันท์ในชุมชนตำบลแม่ต๋อน โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน พบว่าสามารถช่วยให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมาก เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ชุมชน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนตำบลแม่ต๋อน โดยทางผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน ผู้ที่ทำหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน จะนำบทเรียนจากงานวิจัยนี้ไปกำหนดแผนการดำเนินงาน รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่และรูปแบบแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอำนวยความสะดวกยุติธรรมและพัฒนาขยายผลไปสู่หมู่บ้านอื่นๆในตำบลแม่ต๋อน และชุมชนต่อไป

การอภิปรายผล

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมแบบไม่เป็นทางการที่ชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวปัญหาชุมชน กติกาชุมชนควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายในแบบทางการ (Christie, 1977) โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อป้องกันปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง (Braithwaite, 1989) และมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและให้ประชาชนในชุมชนสามารถได้รับความช่วยเหลือปัญหาทางกฎหมายและเข้าถึงความยุติธรรมได้ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ จะมีประสิทธิภาพได้ เมื่อชุมชนมีความพร้อมด้านการศึกษา ที่อยู่อาศัย การพัฒนาชุมชน สวัสดิการ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Marshall, 1999)

จากผลการวิจัย ในระยะแรกชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่สามารถมีรูปแบบและระบบการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ชุมชนที่ชัดเจน บุคลากรผู้ทำหน้าที่ประจำศูนย์ยังขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชน และประชาชนในชุมชนยังไม่สามารถรับรู้และเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนฯ จึงได้ทำการสำรวจข้อมูลแบบเจาะลึกไปยังสภาพทั่วไปของชุมชน และปัญหาที่มี

ผลกระทบต่อชุมชนตำบลแม่ต๋อน จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านใหม่ บ้านห้วยหล่อตูก บ้านห้วยดินหม้อ และบ้านแม่ต๋อนน้อย ซึ่งค้นพบ 4 ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน และปัญหานี้สิน จึงได้นำปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนตำบลแม่ต๋อนเหล่านั้นสู่การค้นหารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในตำบลแม่ต๋อนทั้ง 4 หมู่บ้านเพื่อการแก้ไขปัญหามุมชน ซึ่งพบว่าผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนหลักสำคัญร่วมกับสมาชิกชุมชนในการแก้ไขปัญหทั้ง 4 ปัญหา โดยใช้การประนอมข้อพิพาทเป็นรูปแบบหลักสำหรับการแก้ไขปัญหามุมชน ผสมผสานกับรูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน อาศัฎกฏหมู่บ้านเป็นกตึกาชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหและเเยียวาชดใช้ให้แกผู้ได้รับผลเสียหายจากการกระทำคามผิด ซึ่งผลการวิจัยในระยะที่สองนี้ ชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลแม่ต๋อนทั้ง 4 หมู่บ้าน ในการเรียนรู้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนและร่วมกันคิดค้นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ไขปัญหามุมชน จึงได้นำองค์ความรู้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาจัดทำคู่มือสมานฉันท์ในชุมชนตำบลแม่ต๋อน เพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องในตำบลแม่ต๋อนนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการอำนวยความสะดวก ซึ่งผลการวิจัยในระยะที่สาม ชี้ให้เห็นว่า คู่มือสมานฉันท์ในชุมชนตำบลแม่ต๋อน สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนให้สามารถดำเนินงานอำนวยความสะดวกได้อย่างเป็นระบบ มีรูปแบบขั้นตอนที่ชัดเจนสำหรับการแก้ไขปัญหามุมชนตำบลแม่ต๋อน ซึ่งสามารถที่จะพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ ขยายผลไปสู่การนำไปใช้เป็นมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหามุมชนหมู่บ้านอื่นๆในตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

บทสรุป

การพัฒนาารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนฯ ในขั้นต้น ผู้ทำหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนยังไม่เข้าใจถึงรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อันเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหามุมชนกับบางประเภทคดี เช่น ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว ความผิดส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมความได้ ข้อพิพาททางแพ่ง และความผิดเล็กน้อย และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังรวมถึง การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือป้องกันชุมชนจากปัญหาอาชญากรรม เช่น การสอดส่องดูแล การฟื้นฟู เยียวยา ความประพฤติของผู้ที่กระทำความผิดในชุมชน ความสัมพันธ์ของคู่กรณีพิพาท ให้แก้ไข ปรับปรุงพฤติกรรม ให้กลับคืนเป็นคนดี อันก่อให้เกิดความสมานฉันท์และเป็นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง นอกจากนี้พบว่า ผู้ทำหน้าที่ประจำศูนย์ยุติธรรมยังขาดการวางแผนจัดการบริหารงานอย่างเป็นระบบเนื่องจากหน่วยงานส่วนกลางไม่ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างทั่วถึง จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในชุมชน อีกทั้งชุมชนตำบลแม่ต๋อนฯ ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ซึ่งมีความเชื่อ วิถีชีวิต กฎเกณฑ์ของแต่ละกลุ่มในชุมชนที่แตกต่างกัน จึงต้องอาศัยการสร้างทำความเข้าใจให้แก่แต่ละกลุ่มคนในชุมชน โดยการสำรวจสภาพปัญหาของชุมชน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในจำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านห้วยหล่อดุก หมู่บ้านห้วยดินหม้อ และหมู่บ้านแม่ต๋อนน้อย เพื่อนำปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนดังกล่าวมาสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนทุกกลุ่มในชุมชนให้ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในชุมชนร่วมกัน รวมถึงมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งทั้ง 4 หมู่บ้านนั้น ได้พบปัญหาที่สำคัญ 4 ปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหายาเสพติด 2) ปัญหาทะเลาะวิวาท 3) ปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน และ 4) ปัญหาหนี้สิน พบว่า ในการจัดการปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนดังกล่าว ประชาชนในชุมชนได้ให้ความเชื่อถือแก่ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนหลักสำคัญร่วมกับสมาชิกชุมชนในการแก้ไขปัญหาทั้ง 4 ปัญหา โดยใช้การประណอมข้อพิพาทเป็นรูปแบบหลักสำหรับการแก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนบางหมู่บ้านได้มีหลักฐานการทํานบันทึกการประណอมความโดยใช้กฎหมู่บ้านในการเยียวยาความเสียหาย แต่อย่างไรชุมชนมีความคิดเห็นว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานส่วนกลางมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดการแก้ไขปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด และปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน อันเป็นรูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชนดังนี้ จึงได้นำลักษณะวิธีการแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความคิดเห็นข้อเสนอจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และหลักกฎหมาย มาพัฒนาสร้างเป็นคู่มือสมานฉันท์ ให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องสำหรับใช้นําร่องเพื่อการอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน ซึ่งจากผลการนำคู่มือสมานฉันท์ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในศูนย์ยุติธรรมชุมชนแม่ต๋อน และชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน พบว่าสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านได้อย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน และสามารถให้ความรู้ทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่ผู้นำชุมชน และผู้ทํานหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมถึงช่องทางการประสานงานกับหน่วยงานส่วนกลางในการขอความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งประชาชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และห่างไกลจากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพราะการไม่รู้เท่าทันกฎหมาย การถูกเอาเปรียบ การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค อาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและสังคม

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีข้อค้นพบในการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ดังต่อไปนี้

1) หน่วยงานส่วนกลางควรศึกษาปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนก่อนดำเนินการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้น และควรมีการเตรียมความพร้อมเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีความรู้ทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน

2) หน่วยงานส่วนกลางควรให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของปัญหาต่างๆ ต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและปกป้องดูแลชุมชน

3) ผู้นำชุมชน ควรได้รับการพัฒนาความรู้ทางกฎหมายและวิธีการแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยใช้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

4) ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนต่อชุมชน

5) หน่วยงานส่วนกลางควรมีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่น เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินงาน และเพื่อจะได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในสิ่งที่จำเป็นแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่นตามบริบทของชุมชน ให้สามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

6) การแก้ไขพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” ที่จะต้องได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย เป็นรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในทางกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนจะต้องพัฒนาศักยภาพให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อไป

7) กระทรวงยุติธรรมควรจัดให้มีการจัดทำคู่มือการอำนวยความสะดวกยุติธรรมชุมชนโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ส่งเสริมความเข้าใจกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามบริบทของชุมชน แนะนำขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติ รวมถึงช่องทางการติดต่อประสานงานสำหรับประชาชนเพื่อขอรับการช่วยเหลือและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานสนับสนุนการดำเนินงานภาครัฐ

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

งานวิจัยนี้ ได้พัฒนาแนวคิดและรูปแบบวิธีการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้แก่ชุมชนตำบลแม่ตึ่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเดิมมีเพียงศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ตึ่นที่ได้จัดตั้งขึ้นเท่านั้น อีกทั้งเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บางส่วนยังไม่สามารถเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต้องการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและสร้างการตระหนักรู้ปัญหาชุมชน รวมถึงการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งได้มีการนำข้อเสนอแนะ ระดมความคิดเห็น

แนวทางวิธีการแก้ไขปัญหา ตลอดจนกฎเกณฑ์ดั้งเดิมที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาของชุมชน มาประมวลผลเป็นองค์ความรู้เพื่อการสร้างรูปแบบและพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของชุมชนตำบลแม่ต๋อน ในการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยบริบทของชุมชน โดยจัดทำเป็นคู่มือสมานฉันท์ เพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อนฯ นำไปใช้ประโยชน์จากข้อมูลองค์ความรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเองไปใช้แก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาผลประโยชน์ในที่ดิน และปัญหาหนี้สิน ซึ่งทางศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแม่ต๋อน และทั้ง 4 หมู่บ้านในชุมชนตำบลแม่ต๋อน เป็นหน่วยงานหลักสำหรับนำร่องการใช้คู่มือสมานฉันท์เพื่อเป็นใช้เป็นเครื่องมือสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน และสามารถขยายผลเกี่ยวกับองค์ความรู้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ไปยังชุมชนหมู่บ้านในตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชน ท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ความกรุณาของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้แนะนำข้อมูลเกี่ยวกับยุติธรรม คณะผู้จัดทำจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณนายชัยพฤกษ์ แก้วไว้ เจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจังหวัดเชียงใหม่ ที่ร่วมลงพื้นที่สำรวจปัญหาในชุมชนและให้ความรู้แนะนำเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในชุมชน

ขอกราบขอบพระคุณนายสิทธิกุล มุลละ อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋อน ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรในพื้นที่และสภาพปัญหาในชุมชน รวมถึงการติดต่อประสานงานแกนนำชุมชนหมู่บ้าน

ขอกราบขอบพระคุณองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ประชุมและประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยในตำบลขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน และทีมงานวิจัยทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้จนประสบความสำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มพัฒนาและส่งเสริม ระบบงานยุติธรรม สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่. (2560). คำสั่งที่ ยธ 02039/16090 เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนและการขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชน . เอกสารอัดสำเนา. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2550). ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกโดยชุมชนเพื่อชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. จัดพิมพ์ เนื่องในวาระครบรอบ 300 ปี ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอดินบะระ. สกอตแลนด์: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอดินบะระ.
- เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. *จุลนิติ*, 7(6), 54-62.
- ภูวน อุ้นจันท์, สมิตร์ สุวรรณ และสันติ ศรีสวนแดง. (2561). กระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมชุมชน: ข้อเสนอจากประเด็นวิพากษ์และกรณีศึกษาเชิงประจักษ์. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 26(1), 227-260.
- สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, สุจินต์ เสนาแพทย์, รพีพร สายสงวน และวศิน อุสันโน. (2562). ยุติธรรมชุมชน: กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562. สืบค้นจาก <http://rsucon.rsu.ac.th/proceedings>
- เสน่ห์ จามริก. (2540). การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่, (2557). การประชุมเชิงกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนนาร่อง จังหวัดเชียงใหม่, เอกสารประกอบการประชุม วันที่ 22 เมษายน 2557. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- Braitwaite, J. (1989). *Crime Shame and Reintegration*. New York: Cambridge University Press.
- Christie, N. (1977). Conflicts as Property, *British Journal of Criminology*, 17(1), 1-14.
- Cohen, J. and Uphoff, N. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarify Through Specify. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Galaway, B. and Hudson, J. (eds.). (1966). *Restorative Justice: International Perspective*. New York: Criminal Justice Press.

- Karp, D. and Clear, T. (2000). *Community Justice: Conceptual Framework, in Boundary Change in Criminal Justice Organization*. USA: Washington D.C. National Institute of Justice.
- Marshall, T. (1999). *Restorative Justice an Overview*. London: HMSO.
- Power, P. (1996). *An Evaluation of Community Youth Conferencing in New South Wales*, A report to the New South Wales Attorney General. Attorney General Department of New South Wales. New South Wales.
- The report of the Truth and Reconciliation Commission. (2017). *Truth and Reconciliation Commission of South Africa Report*. Retrieved from <http://www.justice.gov.za/trc/report/finalreport/volume1.pdf>
- Umbreit, M. and Greenwood J. (1998). *National survey of victim offender mediation programs in the United States Minnesota: Centre for Restorative Justice and Peacemaking*. Retrieved from https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/reports/restorative_justice/restorative_justice_ascii_pdf/ncj176350.pdf
- Umbreit, M. (1998). *Restorative justice through Victim-offender mediation: Western Criminology Review*. Retrieved from <http://wcr.sonoma.edu/v1n1/umbreit.html>
- Yukon Territorial Court and Justice Canada. (1996). *R v Richard James Gingell, 50 CR (4th) 326*.
- Young, R. and Gool, B. (1999). Restorative Police Caution in Aylesbury-from Degrading to Reintegrative Shaming Ceremony. *Criminal Law Review*, 126.
- Zehr, H. (1990). *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice* Scottsdale. Pennsylvania. Waterloo Ontario: Herald Press.
- Zehr, H. and Braithwaite, J. (1995). *Re-Thinking Criminal Justice: Restorative Justice*. USA: National Criminal Justice Reference Service.